Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Önlemleri ve Zorunlu Sendikalaşma

Occupational Health, Safety and Unionization in Mining Businesses

Prof. Dr. Faruk Andaç (Çağ University, Turkey)

Abstract

Turkey has had two major mine accidents recently. In 2014, three hundred and one (301) miners died in the Soma coal mine accident and about five months later, in October 2014, eighteen miners lost their lives in Ermenek. In June 2012, a new Occupational Health and Safety Law entered into force. Although this law brought serious clauses for the organizations to take precautions to prevent such accidents, it was not applied properly for some reasons. First, it was ignored by the businesses as it brought financial burden for them. Second, workers could not express their views individually because they did not have a union to do it for them. The third and most important reason was that; businesses were not inspected properly. As a result of these accidents, The Turkish Grand National Assembly approved the ILO Mine Workers' Health and Safety Agreement No. 176 in December 2014. Before Turkey, this agreement had been approved by 29 countries among 185 ILO members including Zambia, USA, Finland, Albania and Germany. These frequent mine accidents get serious reactions from the public. Therefore, unionization must be compulsory in mine businesses and inspections must be more effective.

1 GİRİŞ

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği kanunu yürürlüğe girdiği 30 Haziran 2012 tarihinden itibaren henüz 2 yıl geçmeden 13 Mayıs 2014 tarihinde Manisa'nın Soma Bölgesindeki Kömür Madeni İşletmesinde yeraltında çıkan yangın sonucu 301 işçi hayatını kaybetti. 5 ay sonra Karaman'ın Ermenek Bölgesindeki Kömür Maden ocağını su basması sonucu 18 madenci boğularak 28 Ekim 2014 tarihinde feci şekilde vefat etmişlerdir. Yapılan araştırmaya göre ölümlerin tamamen ihmal ve güvenlik önlemlerinin basite alınmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. TBMM bu olaylar sonucu hemen apar topar Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 1995 yılında kabul ettiği 176 sayılı Maden İşyerlerinde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi'ni 4 Aralık 2014 tarihinde 2015/7213 sayılı kararıyla onayladı. Halbuki bu sözleşme daha önce ILO üyesi 185 ülkeden içlerinde Arnavutluk, Zambiya, Finlandiya, ABD, Almanya, Belçika, Bosna Hersek gibi ülkelerin bulunduğu 29 ülke tarafından onaylanmıştır.

SGK 2013 yılı istatistiklerine göre 2012 yılında 74.871 iş kazası meydana gelirken, 2013 yılında 191.389 iş kazası meydana geldi. 2013 yılında meydana gelen iş kazası sayısı 2012 yılına göre % 291 oranında artmıştır. 2013 yılı itibarıyla 15.699 kadar en çok iş kazası metal ürünleri imalatında olmuştur. Kömür ve linyit çıkarma işlerinde ise 11.289 iş kazası meydana gelmiştir (SGK, 2013).

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği (İSİG) Meclisi Raporu'na göre 2014 yılında 1.886 çalışan iş kazalarında hayatını kaybetti. 2013'te iş kazasında ölen işçi sayısı ise 1.235 olarak açıklanmıştır. 2014 yılında iş kazalarında ölen işçi sayısı, 2013 yılına göre % 50 artış göstermiştir. 2013 yılında İş kazası sonucu ölüm, 2012 yılına göre (745 ölen işçi) % 83 oranında artış göstermiştir.

Rapora göre 2014 yılında yaşamını yitiren 1.886 işçiden 29'u meslek hastalığı nedeniyle can vermiştir. Ölen işçilerin 423'ü inşaatta çalışırken, 386'sı maden çıkarma esnasında, 309'u ise tarım işkolunda çalışırken hayatını kaybetmiştir. Trafik ve servis kazası nedeniyle iş kazasında ölen işçi sayısı 421 iken, zehirlenme ve boğulma nedeniyle 395, düşme nedeniyle 298 işçi can vermiştir.

İşçiler, kamu çalışanları, doktorlar, mühendisler, iş güvenliği uzmanları, akademisyenlerden oluşan İSİG Meclisi'nin raporunda 2014 yılında ölen işçilerin 54'ünün çocuk olması dikkat çekmektedir. Emekli ya da emeklilik çağında çalışırken hayatını kaybeden işçi sayısı 331 dir. Ölen işçilerin 132'si kadın, 53'ü ise göçmen işçidir. 2013 yılı itibarıyla Manisa'da 343 işçi, İstanbul'da 198 işçi, Kocaeli'nde 67 işçi iş kazası nedeniyle can vermiştir. Raporda sadece Aralık 2014 ayında ülkenin bütününde 127 işçinin hayatını yitirdiği açıklandı (Güvenlialisma, 2014).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik'in 13 Kasım 2014 tarihinde TV'de yaptığı konuşmasında "Ekim ayında denetlenen 2.079 inşaat alanının 1.610'unda çalışmaların iş sağlığı güvenliği açısından tehlike arz ettiği için durdurulduğu ve Türkiye genelinde 1.1.2014 tarihi itibarıyla Tehlikeli ve Çok tehlikeli 680.000 civarında işyeri için aylık iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi hizmeti alma zorunluluğunun bulunduğunu, bunlardan sadece 205.000 işyeri ile iş güvenliği sözleşmesi yapıldığını" açıklamıştı (NTV 2014). Buna göre 475.000 işyeri halen iş sağlığı ve güvenliği kapsamı dışında faaliyet göstermektedirler. Özellikle maden çıkarılan işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili önlemler alınmasının önemi fazladır.

Maden çıkarılması ile ilgili işyerlerinde meydana gelen ölümcül iş kazalarının önlenmesi için her şeyden önce nedenlerinin bilinmesi gerekir. Çünkü maden çıkarılan işyerlerinde ölümcül iş kazası olma ihtimali çok kapsamlı ve çok özel nedenlere dayanır.

2 Maden Çıkarma İşyerlerinde İş Kazası Riskinin Fazla Olmasının Nedenleri

Manisa'nın Soma ilçesinde 301 işçinin hayatını kaybettiği 13 Mayıs 2014 tarihinde meydana gelen maden kazalarını araştıran TBMM Soma Maden Kazalarını Araştırma Komisyonu Başkanı Ali Rıza Alaboyun, Soma'da yaşanan maden kazasının yetki çatışması ve yetki boşluğundan kaynaklandığını vurguladı. Soma'da, 600 milyon ton çıkarılabilir bir kömür bulunduğunu dile getiren Alaboyun, çok kıymetli bir kömür olduğunu ve Türkiye'nin bundan vazgeçmesinin düşünülemeyeceğini ifade etti. Ancak, bu işyerlerinde Madencilik Sektörüne yön verecek kalıcı ve günün koşullarına uygun bir madencilik politikasının oluşturulmuş olmaması, Türk Madenciliğinin gelişmesini sağlayacak bilimsel araştırma kapasitesi eksikliği nedenleriyle iş kazası olma ihtimalini artırmaktadır.

Komisyon Başkanına göre; kamuda görev ve yetki dağılımından kaynaklı denetim sorunlarının bulunması, can ve mal güvenliği bakımından İşletme Projesi, inceleme ve projeye uygun faaliyetler yürütülüp yürütülmediğinin Denetimi, yeterli ve yetenekli denetim elemanı kadrosu olmaması, denetim yapan personelin «denetim nosyonu» eğitiminin bulunmaması, iş kazalarının oluşmasının başlıca nedenleridir. Maden işletmesi faaliyete başladıktan sonra faaliyetlerin İSG yönünden müfettişlerce denetimi, teftiş sürelerinin yetersizliği, ifade alımında yaşanan sorunlar, aldatmaya yönelik faaliyetler, ulaşım vb. sorunlar iş kazalarının oluşumunu daha da kolaylaştırmaktadır.

Ayrıca işverenin üretim zorlaması, yatırımlardan kaçınması, İSG tedbirlerine önem vermemesi, üretim yöntemi, ocak tasarımı ve işletmecilikten kaynaklanan sorunlar, risk değerlendirme ve yönetim sisteminin yetersiz olması, mevzuattan kaynaklanan sorunlar, eğitimsizlik, taşeron uygulaması, İSG kültürünün olmaması, madenciliği bilmeyen arama kurtarma ekiplerinden kaynaklı sorunlar, erken uyarı sistemi sorunu, yeraltında bilgisiz ve yetersiz kişilerin olmasından dolayı oluşan kaos ve hayati risk, geri hizmetlerin eksikliği gibi sorunlar maden çıkarma işyerlerinde iş kazasının başlıca sorunları ve nedenleri olarak belirlenmiştir (Bugün,2014).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı'na bir maden iş kazası için hazırlanan bir rapora göre;

- Sistemdeki hava kapılarının güvenli olmadığı,
- Kullanılmakta olan pervanelerin gücünün ana havalandırmadan gelen hava miktarına göre uygun olmadığı,
- Kontrol ve Degaj sondajlarının güvenliğinin yeterli düzeyde yapılmadığı, kontrol sondajlarının sonuçları değerlendirilerek gerekli önlemlerin alınmadığı,
- Kullanılan elektrikli ekipmanların kablolarda ekler yapıldığı ve gazlı ortama uygun özelliklerinin uygun olmadığı,
- Ocak içerisinde metan gazı oranının % 1,5'u geçmesine rağmen kesicilerin enerjiyi kesmediği,
- İrtibat lağımları ile su havuzlarında yapılan çalışmalarda düzenli olarak gaz ölçümlerinin yapılmadığı ve ölçüm sonuçlarının düzenli olarak kayıt altına alınmadığı,
- Metan gazı tehlikeli düzeye çıkmasına rağmen, gerekli ve yetkili kişilere haber verilmediği, izleme merkezi ve ocak arasında seri bir düzenek oluşturulmadığı ocağın zamanında tahliye edilmediği,
- Çalışma alanlarına yerleştirilen sensörlerin yerlerinin değiştirildiği, ayarlarının değiştirildiği ve donanımlarının amaçları dışında kullanıldığı,
- İşyerinde çalışan yetkili kişilere yeterli sayıda gaz ölçüm cihazı verilmediği ve gerekli yerlere otomatik gaz ölçüm cihazının yerleştirilmediği,
- Çalışan alt işveren işçilerine CO veya ferdi kurtarıcı maske verilmediği, maskelerin kullanılması yönünde denetimler yapılmadığı ve çalışanların sadece belirli bir kısmına CO maske kullanma eğitimi verildiği,
- Noterce onaylı Teknik nezaretçi rapor defteri oluşturulmadığı ve teknik nezaretçi tarafından gerekli denetimler yapılmadığı,
- Asıl işveren tarafından risk analizi yapılmadığı ve risk analizinin olmadığı, Alt işverenin sağlık ve güvenlik dökümanı ve acil durum planı olmadığı,
- Asıl işverenin işçilerinden 23 işçinin mesleki eğitim belgesinin bulunmadığı, tespit edilmiştir (TMMOB,48).
- TMMOB Maden Mühendisleri Odası Madencilikte Yaşanan İş Kazaları ile ilgili Raporuna göre Kazalarda Belirlenen Ortak Noktalar şöyle belirlenmiştir;
- Metan kaynaklı maden kazalarının tümü, aynı anda birden çok ölü, birden çok yaralı ile sonuçlanabilecek kazaların oluşabileceği çok riskli bölgelerde meydana gelmiştir.
- Kazaların öncesinde veya kaza sırasında dinamit atımı yapılmıştır.
- Elektrikli teçhizat, kablolar ve motorlar alev sızdırmaz (ALSz) özellikte olmayıp, bu özellikte olan motorlar da arıza yaptığında yerüstünde tamirati sonrası özelliğini koruyup korumadığı kontrol edilmeden tekrar yeraltında kullanılmaktadır.

- Havalandırma planları yok veya yetersizdir. Ocak içersinde özellikle kör bacalarda yeterli ve etkin havalandırma yapılmamaktadır.
- Sağlıklı hava ve gaz ölçümleri yapılmamakta, kayıt altına alınmamaktadır. Uzaktan izleme yapılan ocakta var olan sensörler, sayısal olarak yetersiz, bulundukları yerler itibariyle de seyrelmiş gaz ölçümleri yapmaktadırlar.
- Sigara içildiği tespit edilen ocakta, mevcut mevzuata göre çalışan sayısı ölçüsünde iş güvenliği mühendisi, işyeri hekimi çalıştırma ve iş sağlığı güvenliği kurulu oluşturma yükümlülüğü yoktur.
- İçsel denetim yapılmamaktadır.
- Çalışanlarda kişisel koruyucu bulunmamaktadır.
- Çalışanlar yeterli uzmanlığa, sertifikaya ve mesleki eğitime sahip değildirler (TMMOB,51).

Raporlardan anlaşıldığına göre maden çıkarma işyerlerinde meydana gelen ölümcül iş kazalarının başlıca nedeni mevzuat eksikliği değil, özellikle işverenin sorumsuzluğudur.

İş Güvenliği Genel Müdürü Kasım Özer'e göre: "Müfettiş, sorar. Uzman, önerir. Sorumluluk işyerinindir! Mevzuatta hiç eksiğimiz yok. AB'de ne varsa bizde de o var. ILO'ya göre Türkiye'deki müfettiş sayısı yeterli. Madenleri yılda iki kez denetleriz ama her şeyi göremeyiz bilemeyiz. İşyeri sahibi ahlaklı davranmalı"dır (Star,2014).

3 Maden Çıkarma İşyerleri ile İlgili Yasal Düzenlemeler

İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda ülkemizde 4857 sayılı İş Kanunu'nda koruyucu hükümler yer almaktaydı. Ancak bugün için işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenlemek amacıyla 20.6.2012 tarih ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanun ile başlı başına bir yasa çıkarılmış bulunmaktadır.

6331 sayılı Kanun, kamu ve özel sektöre ait bütün işlere ve işyerlerine, bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekillerine, çırak ve stajyerler de dâhil olmak üzere tüm çalışanlarına faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanacaktır. Bu yasaya bağlı olarak "Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği" (R.G.;T:19.09.2013-S:28770) çıkarılmıştır (Andaç, 249).

Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği işverenlerin ve çalışanların yükümlülüklerini belirlemekte olup, patlama ve yangın çıkmasını ve bunların olumsuz etkilerini önlemek üzere, patlayıcı ve sağlığa zararlı ortam havasının oluşmasını önlemek, yapılan işlemlerin doğası gereği patlayıcı ortam oluşmasının önlenmesi mümkün değilse patlayıcı ortamın tutuşmasını önlemek, patlama ve yangın başlangıçlarını tespit etmek, yayılmasını önlemek ve mücadele etmek için yapılan işe uygun tedbirler almak üzere işvereni zorunlu kılmaktadır (Yön. md.7).

Diğer taraftan İşveren, bir tehlike anında çalışanların çalışma yerlerini en kısa zamanda ve güvenli bir şekilde terk edebilmeleri için uygun kaçış ve kurtarma araçlarını sağlar ve kullanıma hazır bulunduracak (Yön. md.8) ve işyerinin bütününde gerekli haberleşme ve iletişim sistemini kuracak ve ihtiyaç halinde yardım, kaçış ve kurtarma işlemlerinin derhal uygulamaya konulabilmesi için gerekli uyarı ve diğer iletişim sistemlerini hazır bulunduracaktır (Yön. md.9). Ayrıca erişilebilir ve anlaşılır şekilde çalışanlar bu bilgiler hakkında bilgilendirilecektir (Yön. md.10).

2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği kanunu ile 2013 tarihli Yönetmelik bulunmasına rağmen yine de Soma ve Ermenek'te ölümcül iş kazaları önlenememiştir. TBMM maden çıkarılan işyerlerinde ölümcül iş kazalarının artması sonucu ILO'nun 1995 yılında kabul ettiği 176 sayılı "Maden İşçilerinin Güvenliği Ve Sağlığı Sözleşmesini", Aralık 2014 tarihinde hemen onayladı (R.G.;T:12.12.2014-S:29203). Bu sözleşmeyi daha önce 185 ILO üyesi ülke içinden aralarında Zambiya, ABD, Finlandiya, Arnavutluk, Almanya gibi 29 ülke onaylamıştır.

ILO'nun 176 sayılı Maden İşyerlerinde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi ile işverenlere, devlete ve hatta işçiye büyük oranda sorumluluk yüklemektedir.

İşverenler, iş kazalarını önlemek için işçilere, herhangi bir maliyet getirmeksizin her türlü önlemi alma, işçileri bilgilendirme ve eğitime yükümlülüğü altında olacaklardır.

İşverenler ayrıca, denetimleri altındaki maden işyerlerinde güvenlik ve sağlık risklerini ortadan kaldırmak ya da asgari düzeye indirmek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle aşağıdaki hususları gözeteceklerdir.

- Güvenli çalışma ve sağlıklı bir çalışma ortamı koşulları sağlanması için, maden işyerinin iletişim sistemi dahil olmak üzere, madenin biçimine göre tasarlanması, inşa edilmesi, elektrik, mekanik ve diğer gerekli cihazlarla donatılması;
- Madende işçilerin, kendilerine verilen işleri kendilerinin ya da başkalarının güvenlik ve sağlığını tehlikeye atmadan yapabilecekleri şekilde çalışmaya başlatılması, işletilmesi, sürdürülmesi ve faaliyetinin durdurulması;

- Kişilerin kendi yaptıkları işler çerçevesinde bulunabilecekleri alanlarda zeminin sağlamlığını koruyacak önlemlerin alınması,
- Mümkünse yer altındaki her çalışma mahallinde her biri ayrı bir yolla yeryüzüne çıkan iki çıkış bulundurulması;
- İşçilerin karşılaşacakları çeşitli tehlikelerin ve seviyelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi için çalışma ortamlarının izlenmesi, değerlendirilmesi ve düzenli olarak denetlenmesi;
- Girilmesine izin verilen yeraltındaki tüm çalışma mahallerinde yeterli havalandırmanın sağlanması;
- Bazı tehlikelere açık bölgeler için güvenli bir çalışma sistemi ve işçilerin korunmasını sağlamak üzere bir işletme planı ve usulleri hazırlanarak bunların uygulanması;
- Yangın ve patlamaların başlamasını ve yayılmasını önlemek, tespit etmek ve gerekli müdahalelerde bulunmak için maden işlerine uygun önlemlerin ve tedbirlerin alınması,
- İşçilerin güvenliği ve sağlığı açısından ciddi bir tehlike ortaya çıktığında faaliyetlerin durdurulmasını ve işçilerin güvenli bir yere tahliyesinin sağlanması (Sözleşme md.7) gerekir.

İşveren, riski kaynağında bertaraf etmek, güvenli çalışma sistemleri tasarlamak, kaza riskleriyle ilgili işçileri bilgilendirmek ve kaza olduğunda gerekli tıbbi yardıma ulaşmalarını sağlamak zorundadır. Ayrıca işçilere ücretsiz olarak uygun koruyucu donanımı, gerekli giysileri ve diğer olanakları sunmak ve bunların bakımını sağlamak zorundadır. Sözleşmeye göre işverenler, kaza sonrasındaki sağlık ve kurtarma etkinliklerinden de sorumludurlar (Sözleşme md.8,9,10,11,12).

Sözleşmeye göre işçilerin ve temsilcilerinin de kazaları, riskli durumları bildirmek, güvenlik ve sağlıklarına ilişkin koşullara dair bilgi edinmek, güvenlik ve sağlık önlemlerinin karar süreçlerine katılmak gibi hakları ve yükümlülükleri vardır (Sözleşme md.13,14) (Datassist ,2014).

Sözleşme, üye devletlere de yükümlülük getirmektedir. Şöyle ki; üye devlet, sözleşme hükümlerinin fiilen uygulanmasını sağlamak için uygun cezalar ve iyileştirici önlemler dâhil olmak üzere gerekli tüm önlemleri alacaktır ve sözleşme uyarınca alınacak önlemlerin yaşama geçirilmesini denetlemek için gerekli denetim hizmetlerini sağlayacak ve bu hizmetlerin yerine getirilmeleri için gerekli kaynakları oluşturacaktır (Sözleşme md.16).

Raporlarda ve mevcut yasal düzenlemelerde görüldüğü üzere maden çıkarma işyerlerinde, işverenlerin ihmali, ilgisizlik ve önlem maliyetlerinden kaçınması, çalıştıran ve çalışanların bilgisiz ve eğitimsizliği, devletin denetim olanaklarının yetersizliği ve özel itina gösterilmesine ihtiyaç duyulan maden çıkarma işyerlerinde sendikalaşma zorunluluğunun olmaması iş kazalarının önlenmesini engelleyememektedir.

4 Maden Çıkarma İşyerlerinde Zorunlu Sendikacılık

Maden çıkarma işyerlerinde sendikalaşma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Devletin yapamadığı denetimi sendikalar yapabilecektir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik'in ifade ettiği gibi "Türkiye genelinde 1.1.2014 tarihinden sonra Tehlikeli ve Çok tehlikeli 680.000 civarında işyeri için aylık iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi hizmeti alma zorunluluğunun bulunduğu, sadece 205.000 işyeri ile iş güvenliği sözleşmesi yapıldığı" görülmektedir. 475.000 işyeri henüz iş güvenliği ile ilgili bir önlem almayı taahhüt etmemiştir.

İş Güvenliği Genel Müdürü Kasım Özer " ILO standartlarına göre gelişmiş bir ülkede 10 bin işçiye 1 müfettiş olması normaldir. Türkiye'de 12 milyon çalışan var, bin tane müfettiş var. Yani Türkiye'de durum ILO standartlarına uygun. İşverenleri harekete geçirmek, ikaz etmek, hatırlatmak için yapılacak teftişler için gerekli eleman bulunmaktadır. Mevzuatta da hiç eksik bulunmamaktadır. ILO'ya göre Türkiye'deki müfettiş sayısı yeterlidir. Madenler yılda iki kez denetlenmektedir. Fakat her şeyi görmek ve bilmek mümkün olmamaktadır. İşyeri sahibi ahlaklı davranmalıdır. 6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği yasası 1.1.2013 tarihinde yürürlüğe girdi. Yazık ki Soma'daki faciada kaybettiğimiz 301 canla birlikte aslında bu yasanın onları koruyamadığı görülmüştür. Müfettiş altı ayda, yılda bir gidip denetleme yapıyor. İşyeri sahibi 'müfettiş gelsin, yanlışlarımı o zaman düzelteyim' diye düşünüyor", şeklinde maden işyerlerinde meydana gelen ölümcül iş kazalarının nedenlerini açıklamaya çalışmaktadır (Star,2014).

Buna göre 12 milyon çalışan için bin müfettiş hangi birini denetleyebilecektir? Bu nedenle denetim eksikliği bulunmaktadır.

Denetim eksikliğini sendikaların gidermesi gerekir. Sendikaların işverene ve işvereni denetleyecek olan devlete karşı, iş sağlığının güvenceye alınması için yeterince baskı yapması gerekir. Halbuki İş Güvenliği Genel Müdürü, hiçbir işçi sendikasının iş sağlığı ve güvenliği noksanlarından veya tedbirsizliğinden dolayı bugüne kadar greve gitmediğini, işverenlerle ücret pazarlığı yaptığı gibi iş sağlığı ve güvenliği konusunda pazarlık yapmadığını ifade etmektedir (Star, 2014).

Anayasanın 51. Maddesine göre sendikalar üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için kurulmuşlardır. Diğer taraftan 52. Maddesine göre işçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler. Buna göre sendikaların üyelerinin ekonomik ve sosyal hak ve

menfaatlerini korumak anayasal görev ve yetkileri bulunmaktadır. Ancak adı geçen maden işyerlerinde bazı ocaklarda sendika üyelerinin bulunmadığı veya sendikal faaliyetlerin çok zayıf olduğu görülmüştür. Bunun başlıca nedeni çalışanlar üzerinde sendikal faaliyetlere karşı işverenlerce büyük baskı uygulandığı ve çalışanın da bu baskılara tepki gösterememeleridir.

Gerçi bu baskılara karşı gerek 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi kanunun sendika özgürlüğünün güvencesi ile ilgili 25. maddesinde ve gerekse Türk Ceza kanununun sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi konusu ile ilgili 118. maddesi hem idari para cezası ve hem de hapis cezası öngörmek ise de, bu hükümler uygulamada etkili olamamaktadırlar.

Bu nedenle bu işyerlerinde sendika üyeliğinin zorunlu olması zarurettir. Bunun için yapılacak yasal düzenlemenin başında Anayasanın 51. maddesinde yer alan “Çalışanlar ve işverenler... sendikalar... kurmaya... bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.” hükmünün yeniden düzenlenmesi gerekir. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün 98 sayılı Sözleşmesinin 1. Maddesinde yer alan “Bir işçinin çalıştırılmasını, bir sendikaya girmemesi veya bir sendikadan çıkması şartına tabi kılmak” cümlesinin iyi yorumlanması da gerekir. Burada “sendikaya girmemesi” himaye edilmelidir. “Girmesi” nin himayeye ihtiyacı yoktur. İşçi belirlediği bir sendikaya serbestçe üye olmaya karar verebilmeli fakat tıpkı Sosyal Güvenlik Sigortası gibi zorunlu olmalı.

Zorunlu sendika üyeliği tıpkı Avukatlık Yasasında olduğu gibi avukat olacakların Baro’ ya üye olmaları gibidir. Bu sistemde işçi sendika seçmekte serbesttir. İsteddiği sendikaya üye olabilir. Avukatlık yasası tek olan Baro’ ya üyeliği zorlamaktadır. İşçinin ise kendi tercih ettiği sendikaya üye olması onun sendikal özgürlüğünü kısıtlamamakta, aksine işçiyi işverene karşı korumakta ve işveren karşısında özgürlüğüne kavuşmaktadır. Bu tür uygulama Anglo-Sakson ülkelerinde özellikle ABD’de uygulanmıştır (Esener-Gümrükçüoğlu, 169) (Sur, 42).

5 Sonuç

Ülkemizde devamlı olarak meydana gelen maden çıkarma işyerlerindeki ölümcül iş kazalarının önüne geçilmesi için gerekli yasal düzenlemeler bulunmasına rağmen kazaların devam etmesi denetim yetersizliğinden, işverenin ilgisiz kalmasından, işçi ve işverenlerin bilgisiz ve bilinçsiz olmasından, işverenin önlem almak için gerekli yatırımları maliyet artırıcı unsur olarak kabul etmesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bunun en etkin denetimi sendikalaşmaktır. Çünkü sendikalar, işverenin baskısı altında kalmadan, işçisinin ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek zorundadır.

KAYNAKÇA

- SGK. İş kazası istatistikleri 2013.
- <http://www.guvenlicalisma.org/icerik/haber/dosyalar/2014.pdf> (13.11.2014)
- <http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25549906/#storyContinued> (13.11.2014)
- <http://www.bugun.com.tr/son-dakika/-somadaki-maden-kazasinin-nedeni--haberi/1377286> (4.12.2014)
- TMMOB Maden Mühendisleri Odası Madencilikte Yaşanan İş Kazaları Raporu Haziran/2010
- <http://haber.star.com.tr/yazar/is-guvenligi-genel-muduru-kasim-ozler-mufettis-sorar-uzman-onerir-sorumluluk-isyerinindir/yazi-884826>. (19.05.2014)
- Andaç Faruk; İş Hukuku, Detay Yayıncılık, Ank.2014
- <http://iskanunu.com/haberler/2316-176-sayili-maden-isyerleri-ile-ilgili-ilo-sozlesmesi-yasalasti>. İş Kanunu Datassist, (15.11.2014)
- Esener, Turhan-Bozkurt Gümrükçüoğlu, Yeliz; Sendika Hukuku, Vedat Yayıncılık,İst.2014
- Sur Melda; İş Hukuku Toplu İlişkiler, Turhan Kitabevi, Ank.2008